

פרק כ"ח

יחידה 55: שאול ובעלת האוב (א'-ו"ד)

86 ספר שמואל א' | פרק כ"ח

5. הפלשתים מתקבצים למלחמה על ישראל ושאול חרד מכן. הוא שואל בה' אך לא נענה. עיינו בפירוש רש"י שלפניכם והסבירו, מדוע לא נענה שאול?

”גם באורים, למי שהרגנו עיר הרבנים, לא נענה.”
רש"י, פסוק ו'

6. מדוע לדעתכם סירבה תחילה בעלת האוב להתעסק עם עייני האוב?

7. ציירו את שיחתם של שאול ובעלת האוב בקומיקס (הוסיפו לדמויות בועות דיבור).

בעלת האוב מסרבת	שאול מתחפש ומבקש מבעלת האוב שתעלה את שמואל
האישה מעלה את שמואל ומבינה ששאול רמה אותה	שאול נשבע לאישה שלא ימנע בה

הלא-שורית בתיקפה המשותף של ציפורה

85 ספר שמואל א' | פרק כ"ח

פרק כ"ח

סוף ימי השופטים	מלכות שאול	מלכות שאול והגליתו	ה מואב בשאול	שאול רודף אחרי דוד	ממלת שאול
א-ה	ו-י	י-טו	טו-יח	יח-כז	כז-ל"א

יחידה 55 - שאול ובעלת האוב (א'-ו"ד)

- אמר איש לדוד: "ידוע תדע..." אמר דוד לאישי: "לכן אתה תדע..." והמשין אישי ואמר: "לכן..."
 - מה הכין אישי מדוד?
 - מה הייתה כוונתו האמיתית של דוד?
- עיינו במפה שלפניכם וכתבו:
 - היכן חנו הפלשתים?
 - היכן חנו שאול וצבאו?
- כבר נכתב בפרק כ"ה "וימת שמואל". מדוע מוזכר כעת מות שמואל שנית?

שאלת הרחבה: התורה כותבת: "אל תפנו אל האבת ואל הידענים אל תבקשו לסמאה בהם אני ה' אלקיכם" (ויקרא י"ט, ל"א).

- מה הכוונה בעל אוב?
- מדוע נאסר לפנות אליו?

4. מדוע מסופר כאן ששאול הסיר את האבות ואת הידענים מהארץ?

הקדמה

פנייה אל בעלי האוב - בתורה (ויקרא י"ט, ל"א) כתוב "אל תפנו אל האבת ואל הידענים אל תבקשו לטמאה בהם אני ה' אלקיכם". נחלקו המפרשים האם בכוחות אלו יש אמת והם אכן גורמים לפעולה כל שהיא של כוחות רוחניים של טומאה וקלקול, או שמא אין בכוחות אלו שום דבר ממשי ואינם אלא הבל גמור:

- ר' אברהם אבן עזרא (ויקרא י"ט, ל"א) סבר שכלל אין אמת באוב והם כזב ושקר מוחלט. בשיטה זו צעדו הפרשנים ואמרו שהאישה כלל לא העלתה את שמואל אלא עשתה הכול ברמאות. היא הביאה אדם אחר שידבר בלחש כאילו הוא שאול.
- הרמב"ן (דברים י"ח, ט') סובר שיש אמת בדבריהם והכוחות באים מצדדים רוחניים טמאים, לכן התורה מדגישה ומזהירה להתרחק מכוחות אלו.
- רבי סעדיה גאון כתב שמעשי האוב הם שקר, אך במקרה של שאול ההעלאה באוב הייתה אמתית, והקב"ה הסכים להביא את שמואל דרך מעשי האוב כדי ידבר עם שאול.

עיסוק בתכנים המרכזיים

נקודות לדיון

- א. מדוע ראו לציין את כריתת האובות והידעונים דווקא בתחילת פרק זה?
- ב. כיצד התיר שאול לעצמו לפנות אל בעלת האוב והרי התורה אסרה כל פנייה אליהם?
- ג. מה היה מוטל על שאול לעשות בזמן שה' לא ענה לו?

אפשרויות למענה ולדיון

פסוקים א' - ב' מהווים המשך לפרק כ"ז. דוד נתפס בעיני אכיש כנאמן ולכן הוא מייעד לדוד תפקיד במלחמה בישראל. פתיחה זו משדרת לנו גם את החשש שעם ישראל נמצא בו לנוכח הצרה הגדולה העלולה להתרחש על עם ישראל.

כיוון שהפרק עוסק בהתרחשות שאחרי מותו של שמואל, פסוק ג' מזכיר לנו את דבר מותו. מלבד זאת בפסוק ישנה הנגדה בין דמות הנביא בישראל לאובות ולידעונים.¹²² ייתכן שלאחר מות שמואל דבר ה' סר מעם ישראל ולכן העם הלך לדרוש אל האובות וידעונים שילמדו אותם מה לעשות. לכן שאול דאג להסיר את המכשול הזה מקרב ישראל.

אם כן, ישנה הנגדה הגורמת מצד אחד לשאול להכרית את האובות וידעונים, ולפנות אליהם בעת צרה מצד שני, כפי שנראה בהמשך.

ונשאלת השאלה: כיצד התיר שאול לעצמו לפנות אל בעלת האוב והרי התורה אסרה כל פנייה אליהם? נראה ששאול חשב שמותר לו לפנות לבעלת האוב באופן חד פעמי בגלל פיקוח הנפש שהוא נמצא בו בשעה שפלשתים יוצאים למלחמה נגד ישראל. הייאוש העמוק של שאול מהמלחמה בפלשתים ומאי-קבלת תשובה מה' לשאלתו באורים ותומים גורם לו לפנות למתנגדים להופעת ה' בעולם ובלבד שיורו לו כיצד לנהוג.

יצוין כי עצם השאלה באוב מעידה על חוסר בטחונו של שאול בה'. על אף שה' אינו עונה לו בשום אמצעי, היה עליו לשים את מבטחו בה' וללמד את כל ישראל לבטוח רק בה'. ייתכן שהיה על שאול להבין שהעובדה שלא נענה מאת ה' אינה אלא 'מידה כנגד מידה', כשם הוא הרג את כוהני נוב שהשתמשו באורים ותומים, כך הקב"ה לא עונה לו בשום דרך.¹²³ ולכן אין הוא צריך לחפש את תשובת ה' בכל דרך שהיא. הכתוב עצמו מדגיש את הבעייתיות במעשיו של שאול בכך שדווקא הוא שהסיר את האובות והידעונים, הוא שהולך להיעזר בהם.

שאול מתחפש כדי להיכנס אל בעלת האוב. בעלת האוב מסרבת בתחילה להישמע לאדם אלמוני כיוון

122 כן פירש המלבי"ם.

123 כן פירש רש"י.

שהיא חוששת שמא הוא מרגל מטעם המלך המנסה לתפוס אותה בשעת מעשה.¹²⁴ במעשיו של שאול ישנו ניגוד, מצד אחד הוא עובר על דברי ה' ושואל באוב, אך מצד שני הוא נשבע בשם ה' שלא יסגיר את בעלת האוב. בסופו של דבר תחפושתו של שאול מתגלית, אך שאול עומד בדברו ואינו פוגע בבעלת האוב. בעלת האוב מבצעת את עבודתה ומעלה את שמואל לבשר לשאול את הבשורה הקשה.

המסרים העולים מן היחידה

1. **מידה כנגד מידה** - ה' לא עונה לשאול כשם שהוא לא שמע בקול ה' כלל וכלל.
2. **קיום הבטחה** - שאול מבטיח לבעלת האוב שלא יפגע בה ומקיים את דבריו.

הצעות להמחשה ולהרחבה

ניתן להרחיב בנושא האמת והשקר שיש בכוחות האוב. מומלץ לקרוא את הסיכום של דעת מקרא לפרק כ"ח שמובאים בו הדעות השונות בהרחבה.

יחידה 56: תוכחת שמואל לשאול (ט"ו-כ"ה)

87
ספר שמואל א' | פרק כ"ח

באורי
מילים

יחידה 56: "ספוק ט"ו":
ספוק
"אספסוף נפשי בכפי"
"ספוק כ"א": כיצד אתה?
"תוכחה" (ספוק כ"ד):
ספוק אתה.

יחידה 56 - תוכחת שמואל לשאול (ט"ו-כ"ה)

"גם ביד הנואים אמרו רבותינו ד' ל' (ברכות י"ב ב) שלא אחר גם באורים, לפי שנתייש להזכיר האורים לפני שמואל, על שהרג כהנו נבן השואלים באורים" (מצודת דוד)

8. עיינו בפירוש המצודת דוד וענו:
מדוע לא הזכיר שאול שניסה לשאול את ה' בעזרת האורים והתמים?

9. כתבו ליקח אחד שאנו יכולים ללמוד מדברי שמואל לשאול.

10. מניין יודעים ששמואל היה שרוי באבל אחרי ששמע את דברי שמואל?

11. מה הכינה האישה לשאול ועבדיו לאכול?

שאלת הנמנה: בפרקנו שאול מקבל בשורה רעה. האם פעם קיבלתם בשורות רעות? כיצד מרגיש אדם אחרי קבלת הבשורה הרעה? מה אנו יכולים ללמוד משאול על התמודדות עם בשורות רעות?

*לשאלה נעיל מריב בבית המטבח ותכונותיו ותחית קמח ותלש ותכונה מיוחדת

הקדמה

התוכחה - לא קל לשמוע ולקבל תוכחה מאדם קרוב ואהוב. בוודאי, אם נלווה לתוכחה תיאור העונש על מעשה מסוים. אדם ששומע את התוכחה והעונש שבא אחריה, מרגיש לרוב תחושה של צער ובושה על דרך התנהגותו.

עיסוק בתכנים המרכזיים

נקודות לדיון

א. מדוע שאול פונה דווקא לשמואל?

ב. מה היא הסיבה המרכזית לצרותיו של שאול?

אפשרויות למענה ולדיון

שאול יודע שהיחיד שיכול לעזור לו בעת צרה, בזמן שהפלשתים עומדים לתוקפו, הוא שמואל. שאול חושב ששמואל נושא באחריות להמלכתו לכן הוא צריך לייעץ לו כיצד לצאת מן הצרה שהוא שרוי בתוכה. שמואל פונה בתחילה בלשון חריפה לשאול על שהפריע לו במנוחתו. שמואל רוצה ללמד את שאול שכאשר ה' לא עונה לו, עצם הניתוק מהקב"ה מביא לקיצו של שאול.

ה' ניתק מגע משאול בגלל ששאול עצמו לא שמע בקול ה', כלומר, שאול הוא שגרם לניתוק. שמואל מבשר

לשאול שניתוק הקשר בין ה' לבינו גורם לכמה דברים:

1. שאול שומע לראשונה בפירוש שהמלכות תעבור לדוד.
2. שאול ובניו ימותו במלחמה.
3. עם ישראל יפסיד במלחמה.

הבשורות הקשות ששומע שאול משמואל גורמות לו לעצבות גדולה ולצום ממושך. הישיבה על הארץ מסמלת את האבלות ששאול חש בעת הזאת. אחרי הפצרות רבות שאול קם מאבלו ואוכל. קימה זו מבטאת את קבלת גזר הדין מאת ה'. שאול עומד לצאת למלחמה ביודעו שהוא ובניו ימותו במלחמה.

המסרים העולים מן היחידה

1. **שמיעת התוכחה** - שאול שומע את תוכחתו של שמואל ומקבל אותה מבלי להתווכח בגלל ההבנה ששמואל צודק.
2. **קבלת הדין** - שאול מקבל עליו את הדין שנגזר עליו מאת ה' באהבה.

הצעות להמחשה ולהרחבה

1. כסיכום לנלמד בפרק ניתן להציג את ביקור שאול אצל בעלת האוב. להמחשה טובה כדאי להביא תחפושות מתאימות.
2. לשוחח על התמודדות כשאנו מקבלים בשורות רעות. האם פעם קבלנו בשורות רעות? כיצד הרגשנו אחרי קבלת הבשורה? האם שתפנו אנשים אחרים באותה בשורה? מה הדרך הנכונה לדעתכם להתמודד עם בשורה רעה?